

Kaupunginhallitukselle

Tarkastuslautakunnan lausunto Vahva ja vakaa Rauma -talousohjelmasta

1. Taustaa

Kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko **valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet** kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty **tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella** tavalla.

Vahva ja vakaa Rauma -talousohjelmaesitystä on tässä lausunnossa tarkasteltu valtuuston hyväksymän Rauman Tarinan 2018 - 2021 tavoitteiden näkökulmasta. Koska talousohjelma sisältää toimialoittain suuren määrän erilaisia toimenpiteitä, ei tarkastuslautakunta ota lausunnossaan kantaa kaikkiin toimenpiteisiin, vaan nostaa esiin keskeisimpiä näkökohtia.

2. Rauman Tarinan 2018 – 2021 suuntaviivat

Rauman kaupungin strategiset linjaukset

- **Terveellinen, turvallinen ja palveleva Rauma**
 - o Palvelut toimivat ja arki on helppoa. Huolehdimme kestävästi ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja viihtyisyydestä.
- **Vireän elinkeinoelämän Rauma**
 - o Vahvan talouden perusta on vireä elinkeinoelämä ja korkea työllisyysaste, jolla turvaamme kaupungin elinvoimaisuuden ja kaupunkilaisten palvelut.
- **Hyvien yhteyksien Rauma**
 - o Kaupungin fyysiset ja digitaaliset yhteydet sekä toiminnalliset ja sosiaaliset verkostot ovat kattavat. Kaupungissa on helppo liikkua.
- **Houkutteleva Rauma**
 - o Vahva tarina, uudet ideat ja houkuttelevat tapahtumat – ”Kokoaan suurempi Rauma”

Näille strategisille linjauksille luovat perustan **vahva talous, osaava henkilöstö ja toimiva organisaatio** sekä strategiassa määritellyt arvot **osallistava, oppiva, ennakoiva ja rohkea**.

3. Talousohjelman yleislinjat

Vahva ja vakaa Rauma -talousohjelman taustalla on käyttömenojen voimakas kasvu, valtionosuuksien vähentyminen ja yhteisöverotuoton heikkeneminen. Vahvasti alijäämäisen talousennusteen vuoksi Rauman kaupunki on aloittanut sopeutumisen väheneviin tuloihin ja toimintojensa uudistamisen. Tavoitteena on 15 miljoonan euron säästöt nettomenoista vuosina 2019-2022.

Strategian yksi peruskivi **vahva talous** edellyttää toimenpiteitä ja siten talousohjelma ja sen euromääräinen tavoitetaso ovat perusteltuja ja välttämättömiä strategisten linjausten toteutumisen turvaamiseksi.

Käyttötalouden menot ovat viime vuosina kasvaneet voimakkaasti samaan aikaan kun verorahoituksen kasvu on hiipunut. Strategia linjaa vahvan talouden osalta, että hyvällä ja oikea-aikaisella taloudenpidolla turvataan kuntalaisille laadukkaat palvelut. Väheneviin tuloihin sopeudutaan, ja samalla hyödynnetään toimintojen uudistamisen tarjoamat mahdollisuudet.

Tuloksellisuuden näkökulmasta olennaista on se, mitä verorahoituksella saadaan aikaiseksi. Tällöin keskiöön nousevat väestökehitykseen perustuvat palvelutarpeet sekä palvelujen yksikkökustannukset, laatu, saatavuus, toimintavarmuus ja odotusajat. Palvelujen karsinnan ja heikentämisen sijaan tarkastelua tulisi ulottaa entistä enemmän toiminnan rakenteisiin, sisältöön ja prosesseihin.

Strategian toinen kivijalka eli **osaava henkilöstö** on Rauman kaupungin tärkein voimavara. Strategia linjaa, että henkilöstöä tuetaan kehittämään edelleen osaamistaan.

On erittäin hyvä asia, että henkilöstöä osallistetaan laajasti talousohjelman laatimiseen. Henkilöstöä tulisi kannustaa entistä enemmän oman toiminnan kehittämiseen ja kustannusten hillintään. Vallalla tulisi olla kaikkien kulujen kriittinen arviointi: mikä todella on tarpeellista ja tarkoituksenmukaista.

4. Investoinnit ja velkaantuminen

Talousohjelmassa ehdotettuihin toimenpiteisiin sisältyy useita investointeja, mm. "Nanujärvelän" koulu (kust.arvio 21 milj. euroa) ja Uotilan koulu ja päiväkotit (kust.arvio 12 milj. euroa). Myös sosiaali- ja terveyspalveluissa on isoja investointitarpeita. Kaupungin tulevien vuosien investointiohjelma on jo valmiiksi mittava. Investointien kokonaisuus näyttäytyy talousohjelman investoinnit mukaan lukien vuosina 2019 - 2024 yhteensä n. 300 milj. euron eli n. 50 milj. euroa vuodessa.

Aiemmin suunniteltujen (mm. Karin kampus) ja talousohjelmaan sisältyvien investointien myötä vuotuinen investointitaso nousee 26,7 milj. eurosta (tp2018) noin 50 miljoonaan euroon vuosina 2019 - 2024. Samaan aikaan vuosikate paranee säästötoimenpiteiden myötä vain 16,2 miljoonaa euroa, jolloin vuosikate ei riitä investointien rahoitukseen. Tämä tarkoittaa, että loput investoinneista tulee rahoittaa velkarahalla. Lainojen lyhennykset ja korot rasittavat siis jatkossa tuloslaskelmaa ja luovat entisestään painetta käyttömenojen karsimiseen.

Strateginen linjaus **vahva talous** edellyttää, että raskasta investointiohjelmaa tulee tarkastella kriittisesti ja jaksottaa uudelleen. Ylimenokauden aikana tulisi etsiä vaihtoehtoisia ratkaisuja uudisinvestoinneille.

5. Yhteiset, kaikkia toimialoja koskevat toimenpiteet

Esitetty toimenpide: **Tukipalveluiden keskittäminen Konsernipalvelut -toimialalle; palvelukeskuksen muodostaminen**, koko kaupungin vaikutus -630 000 euroa, 18 htv (2019-2025).

Tukipalveluiden keskittäminen on oikeansuuntainen toimenpide. Hallinnon prosessien kehittämis- ja keskittämismahdollisuuksia tulisi tutkia laajasti siiloutumisen vähentämiseksi.

6. Konsernipalvelut -toimiala

Esitetty toimenpide: **Ruoka- ja puhtauspalvelut -taseyksikön siirto liikkeenluovutusperiaatteella** yksityisen sektorin tuottamaksi aikaisintaan 1.1.2021. Nykyinen henkilöstö (260 hlö) siirtyy vanhoina työntekijöinä kilpailutettavalle ulkoiselle toimijalle. Laskennallinen kustannusvaikutus -1 913 359 euroa.

Rauman tarina linjaa, että **palvelut toimivat ja arki on helppoa**. Strategiassa linjataan myös, että **henkilöstöä tuetaan kehittämään edelleen osaamistaan**.

Seuraavia asioita tulee arvioida uudelleen:

- Pystytäänkö palvelujen toimivuus ja laatu turvaamaan sopimuksella?
- Pystytäänkö sopimuksella varmistamaan, ettei kustannustaso nouse?
- Kaupungin tulee huolehtia siitä, että vaativan kilpailutuksen tekemiseen löytyy riittävä osaaminen.
- Onko kustannuslaskelmissa huomioitu kiinteistöt? Vuokraako kaupunki kiinteistöt palvelutuottajalle?
- Tulee suorittaa vertailua niihin kuntiin, jotka ovat toteuttaneet vastaavia liikkeenluovutuksia. Vertailuun tulee ottaa myös niitä kuntia, joissa palvelut on kotiutettu takaisin.
- Olisiko mahdollista saavuttaa kustannussäästöjä omaa toimintaa kehittämällä yhdistettynä taseyksikkönä, kaupungin omistamana In house -yhtiönä tai liikelaitoksena?
- Mikäli valtuusto päättää ulkoistaa, pitäisikö toteuttaa ensin jonkun osan ulkoistus?

7. Tekninen toimiala

Yleisenä toteamuksena teknisen toimialan esitykseen kaivataan yksilöidympiä toimenpiteitä ja vaihtoehtojen tarkastelua. Onko tarkastelussa menty riittävän syvälle toimintaan ja rakenteisiin, ja onko mm. tarkasteltu yksikkökustannuksia erilaisissa tuottamistavoissa?

Esitys sisältää useita taksa- ja maksukorotuksia ja kokonaan uusia maksuja. Ovatko ne kaikki realistisella pohjalla?

Esitetty toimenpide: **Energiansäästötoimenpiteet**, kiinteistöjen ja katuvalojen led-valaistuksen lisääminen, kustannusvaikutus -180 000 euroa.

Esitys energiansäästötoimenpiteistä on oikeansuuntainen. Koska säästötoimenpide edellyttää investointeja, niiden ajoitus tulee harkita tarkkaan.

Strategiaan linjatun **energiatehokkuuden parantamisen** ja HINKU-toimenpiteiden tulisi näkyä vielä vahvemmin talousohjelmassa.

Esitetty toimenpide: **Hulevesimaksun käyttöönotto**, tulonlisäys 350 000 euroa.

Ehdotettu hulevesimaksun käyttöönotto edellyttää investointeja. Mikä on niiden suuruus ja takaisinmaksuaika? Mitkä tulisivat olemaan laskutusperusteet?

Muut toimenpiteet:

Onko kaupungin metsäomaisuutta hyödynnetty täysimääräisesti?

8. Sivistystoimiala

Esitetty toimenpide: **Kouluverkkoratkaisu, jossa Nanun, Kourujärven, Kortelan, Vasaraisten ja Kodisjoen koulut korvattu yhdellä uudella koululla**, kustannusvaikutus -1 518 500 euroa.

Kouluverkon muutosesitys perustuu aleneviin lapsimääriin. Lapset vähenevät melko tasaisesti ympäri kaupunkia, jolloin jo valmiiksi pienissä kouluissa oppilasmäärä laskee niin pieneksi, ettei opetusta ole enää tarkoituksenmukaista järjestää niin pienissä yksiköissä (Kodisjoki, Vasarainen ja Kortela).

Voisiko pienten koulujen oppilasmäärää kasvattaa erikoistumalla? Entä onko mahdollista yhdistää Vasaraisten ja/tai Kodisjoen ja/tai Kortelan koulut?

Huonokuntoisista koulukiinteistöistä (Kourujärvi) ja väistötiloista (Nanu ja Uotila) luopuminen ja uusien rakentaminen tilalle tukee strategista linjausta **terveellinen, turvallinen ja palveleva Rauma** ja tavoitetta **Terveelliset ja turvalliset kiinteistöt**. Talouden näkökulmasta on huomioitava, että suunnitellut investoinnit Uotilan koulu, sis. Helkkilän ja Uotilan päiväkodit (kust. arvio 12 milj. euroa) ja "Nanujärvelän" koulu (kust. arvio 21 milj. euroa) tulee rahoittaa tuloslaskelmassa vuosikatteella tai velanotolla.

Uudisinvestoinneista aiheutuvien kasvavien poistojen vaikutusta ei ole huomioitu laskelmissa. Käytöstä poistuvien kiinteistöjen osalta kiinteistökulut poistuvat sivistystoimialalta, mutta kaupungilta ne poistuvat vasta siinä vaiheessa, kun kiinteistöt saadaan myytyä tai purettua. Nykyisistä kiinteistöistä osa vaatisi mittavia peruskunnostusinvestointeja, jotka nekin rasittavat investointibudjettia. Nanun ja Uotilan koulut toimivat väistötiloissa, joten niiden tilanne täytyy joka tapauksessa ratkaista. Investointikulut (niin uudis- kuin korjausinvestoinneista) pitäisi tuoda realistisesti mukaan laskelmiin, jotta voitaisiin aidosti verrata eri vaihtoehtoja ja niiden kustannusvaikutuksia.

Onko suunnitelmissa hyödynnetty riittävästi omaksi lunastettuja toimivia väistötiloja (Uotila ja Kaaro), joita ei tulevaisuudessa tarvita niiden nykyisessä kohteessa?

On hyvä asia, ettei opetuksen laadusta ole tarkoitus tinkiä, vaan säästöjä on haettu koulujen yhdistämisen kautta ryhmäjaon optimoinnista ja kiinteistökuiluista. Lisääntyvät kuljetuskustannukset on huomioitu laskelmissa.

Muut toimenpiteet:

Vaikuttavuusarviointi on tärkeä kaikkien toimenpiteiden kohdalla. Myös kesäleireistä luopumisen osalta tulisi arvioida vaikutukset ja selvittää yhteistyömahdollisuudet seurakunnan ja erilaisten järjestöjen kanssa. Lasten ja nuorten luontokokemuksia tulisi tukea.

9. Sosiaali- ja terveystoimiala

Esitetty toimenpide: Jäljellä olevan **erikoissairaanhoidon järjestämisvastuun liittämisestä sairaanhoitopiiriin**, laskennallinen kustannusvaikutus -2 500 000 euroa.

Tätä kokonaisuutta tulisi päätöksentekoa varten avata enemmän: mitkä ovat nykyiset yksikkökustannukset ja palvelutarjonta (saatavuus) ja miten ne muuttuisivat, jos palvelut tuottaa Satakunnan sairaanhoitopiiri.

Strateginen linjaus **terveellinen, turvallinen ja palveleva Rauma** edellyttää, että erikoissairaanhoidon palveluja olisi mahdollisimman paljon tarjolla Raumalla jatkossakin erityisesti henkilöille, jotka tarvitsevat usein erikoissairaanhoidon polikliinistä palvelua. Hyvin toimivien poliklinikoiden paikallinen säilyvyys ja hoidon laatu tulisi saada turvattua.

Mikäli erikoissairaanhoidon järjestämisvastuu päätetään siirtää sairaanhoitopiirille, voitaisiin myös muita kuin raumalaisia asiakkaita ohjata Raumalle.

Sairaanhoitopiirille maksetaan tällä hetkellä 400 000 euroa tyhjästä tiloista. Niille tulisi saada jotakin vastinetta. Selvitys sairaalanmäen kiinteistöjen tulevaisuudesta tulisi tehdä nopeasti.

Muut toimenpiteet:

Onko talousohjelmaesityksessä tarkasteltu seuraavia asioita:

- Onko sosiaali- ja terveystoimen hallinnon integraatio toteutettu tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla?
- Miten tehtävien siirtyminen KELA:lle näkyy talousluvuissa?